

Årsrapport 2020

OECDs RETNINGSLINJER
FOR FLERNASJONALE
SELSKAPER

NORGES KONTAKTPUNKT
FOR ANSVARLIG
NÆRINGSLIV

BUILD
BACK
BETTER
—

Innhold

	Styrket tilbake etter pandemien?	4
	OECDs unike retningslinjer	6
	Aktsomhetsvurderinger for ansvarlig næringsliv	8
	Egne nasjonale kontaktpunkt	10
	Dette er Kontaktpunktet	12
1	Fremme OECDs retningslinjer og veilede næringslivet	14
	Aktsomhet er en investering	16
	Undersøkelse avslører store mangler	18
	Annerledesåret 2020	22
	Ansvarlig næringsliv i koronakrisen	24
	Samstemte råd fra staten må til	26
	Kontaktpunktet er en stemme som blir lyttet til når politikk utformes	28
	Kontaktpunktordningen: Viktig driver for ansvarlig næringsliv	32
2	Behandling av klagesaker	38
	Banebrytende klage om klimaendringer	40
	Ti banebrytende klagesaker	42
	Klagesaker fra a til å	44
3	Internasjonalt samarbeid	48
	Alle gode ting er tre	50
	Kontaktpunktet i internasjonale fora	52

Styrket tilbake etter pandemien?

Hvordan skal norske selskaper komme tilbake som konkurransedyktige aktører i det internasjonale markedet når koronapandemien slipper taket? De må bli ledende på ansvarlighet.

Emneknaggen *#Buildbackbetter* brukes av mange. Slagordet peker på behovet for tiltak og endringer som styrker næringslivets motstandskraft mot nye kriser. Gjennomgående innebærer *#Buildbackbetter* også grønn omstilling.

For OECD betyr *#Buildbackbetter* at den økonomiske gjenreisningen etter koronapandemien må innebære noe mer enn å returnere til «business as usual». Det krever investeringer og holdningsendringer som kan øke samfunnets motstandskraft når nye kriser rammer. Tiltakene må sikre jobber, bedre levevilkår og minske forskjeller.

Planer for gjenreising må bidra til å redusere klimagassutslipp og motvirke tap av biomangfold. Planene må også bidra til bærekraftige leverandørkjeder, blant annet ved økt tilslutning til sirkulær økonomi.

Dette krever at både myndigheter og næringsliv tenker langsiktig.

For næringslivet har pandemien gjort OECDs retningslinjer for ansvarlig næringsliv enda viktigere. For den som vil komme styrket ut av pandemien er det avgjørende å bygge virksomheten på disse retningslinjene. Og Kontaktpunktet er der for å bistå.

I 2020 feiret kontaktpunktordningen 20 år; OECD-retningslinjenes unike klagemekanisme. Ordningen har levert noen bemerkelsesverdige resultater.

ING-saken fra det nederlandske kontaktpunktet er et viktig eksempel (se side 40). Sluttklæringen påpeker forventningen i retningslinjene om at virksomheter setter konkrete mål for å styre sin innvirkning på klimaendringene, i samsvar med Parisavtalen. Den internasjonale banken ING aksepterte dette, og styrer nå sin utlånsportefølje mot dette målet. Saken viser at kontaktpunktene kan spille en viktig rolle også på klimaområdet.

Når pandemien slipper taket, må norsk næringsliv være forberedt på å møte et marked som stiller nye krav. Ikke minst blir kravene til å opptre ansvarlig stadig mer formalisert i «hard law».

I Norge arbeider regjeringen med Etikkinformasjonsutvalgets forslag om lov om virksomheters åpenhet om leverandørkjeder, kunnskapsplikt og aktsomhetsvurderinger – et lovforslag som Kontaktpunktet støtter.

Flere land i våre viktigste markeder har innført bindende lovgivning med krav om at næringslivet opptrer ansvarlig, respekterer menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter og faglige rettigheter, og unngår skade på miljøet.

For norsk næringsliv er det særlig viktig at EU har kommet langt i lovarbeidet. Når EUs ansvarlighetslov er på plass, vil den gjelde overalt i det som fortsatt er vårt viktigste marked. EUs prosjekt for bærekraftig

finans og taksonomi for grønne investeringer er også en viktig drivkraft. Dette klassifiseringssystemet krever at tiltak skal være i tråd med EUs miljømål, men også at bedrifter skal etterleve minstekrav for sosiale standarder som OECDs retningslinjer, FNs veiledende prinsipper og ILOs kjernekonvensjoner.

For å lykkes med å gjøre forretning i de internasjonale markedene må norske virksomheter være ledende på ansvarlighet. Det er de ikke i dag. Kontaktpunktet og Amnesty la i 2020 frem rapporter som viser at det står dårlig til med kunnskapen om – og implementeringen av – OECDs retningslinjer for ansvarlig næringsliv og FNs veiledende prinsipper om næringsliv og menneskerettigheter. Her kreves en stor innsats både fra myndigheter og næringslivet selv for å sikre at norske virksomheter er rustet for konkurransen etter koronaen.

Frode Elgesem
leder

«Når pandemien slipper taket, må norsk næringsliv være forberedt på å møte et marked som stiller nye krav»

OECDs unike retningslinjer

OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper er de mest omfattende og best forankrede av alle internasjonale mekanismer som skal sikre ansvarlig næringsvirksomhet.

50

regjeringer har
forpliktet seg til å følge
retningslinjene

Bærekraftig utvikling

Et hovedmål med OECDs retningslinjer er at næringslivet skal bidra til bærekraftig utvikling.

Et selskap som ikke er sitt ansvar bevisst kan gjennom sitt virke i verste fall bidra til menneskerettighetsbrudd, brudd på faglige rettigheter, miljøødeleggelser, korrupsjon eller at lokalsamfunn påvirkes negativt.

Retningslinjene og aktsomhetsvurderinger hjelper virksomheter til å unngå negativ påvirkning og skade på mennesker, samfunn og miljø, og til å rette opp skader som måtte oppstå, og dermed bidra til å oppfylle bærekraftsmålene.

En klar forventning

Retningslinjene er OECD-landens anbefalinger til næringslivet, og myndighetene har en klar forventning om at de følges.

Dekker alle områder

Samlet dekker OECDs retningslinjer alle områder som et ansvarlig næringsliv må jobbe med. Ifølge retningslinjene skal selskaper:

**Respekt
menneske-
rettigheter**

**Være åpen om
selskapets virke**

**Bevare
miljøet**

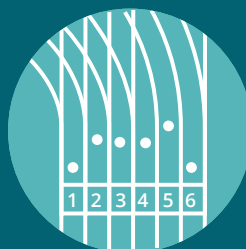
**Ivareta forbrukernes
interesser gjennom
god markedsførings-
skikk**

**Bidra til teknologi-
overføring og å
styrke vertslandenes
innovasjonsevne**

**Ivareta
arbeidstaker-
rettigheter**

**Sikre konkurranse
i samsvar med lover
og regler**

**Unngå
korrupsjon**

**Betale skatt i samsvar
med lover og regler**

Aktsomhetsvurderinger for ansvarlig næringsliv

Et sentralt element i OECDs retningslinjer er forventningen om at selskaper gjennomfører aktsomhetsvurderinger, for å unngå skade på mennesker, samfunn og miljø.

Selskaper bør kartlegge, forebygge og håndtere negative effekter fra virksomheten, leverandørkjeden og forretningsforbindelser, og kommunisere utad hvilke tiltak som er iverksatt for å håndtere negativ effekt. Kort fortalt; du må forstå de risikoene du er knyttet til, håndtere dem for å avverge skade og rapportere på det du gjør.

Aktsomhetsmodellen

Modellen illustrerer aktsomhetsvurderinger som en kontinuerlig prosess gjennom hele virksomhetens levetid.

Egne nasjonale kontaktpunkt

OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper støttes av en unik ordning: nasjonale kontaktpunkt.

I alle land som vedtar å følge OECDs retningslinjer, forplikter regjeringen seg til å opprette et nasjonalt kontaktpunkt.

De har i oppgave å fremme OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper og tilhørende veiledere for aktsomhetsvurderinger, og håndtere klagesaker som en ikke-juridisk klagemekanisme. 50 land har i dag opprettet nasjonale kontaktpunkt for ansvarlig næringsliv.

UNIK MEKANISME

Kontaktpunktordningen er den eneste internasjonalt anerkjente ikke-juridiske klagemekanismen for ansvarlig næringsliv.

Nasjonale kontaktpunkt kan behandle saker som angår selskaper som driver virksomhet i eller fra deres territorier.

OMRÅDER

Siden 2011 har de fleste klagesakene omhandlet følgende områder:

- Menneskerettigheter (50%)
- Overordnede retningslinjer (49%)
- Sysselsetting og forholdet mellom partene i arbeidslivet (arbeidstakerrettigheter) (37%)

KLAGERE

Siden 2011 har de fleste klagesaker blitt innsendt av:

- Sivilsamfunnsorganisasjoner (38%)
- Fagforeninger (27%)
- Enkelpersoner (23%)

RESULTATER

Siden 2011 har 36% av klagesakene som kontaktpunktene har behandlet resultert i en avtale.

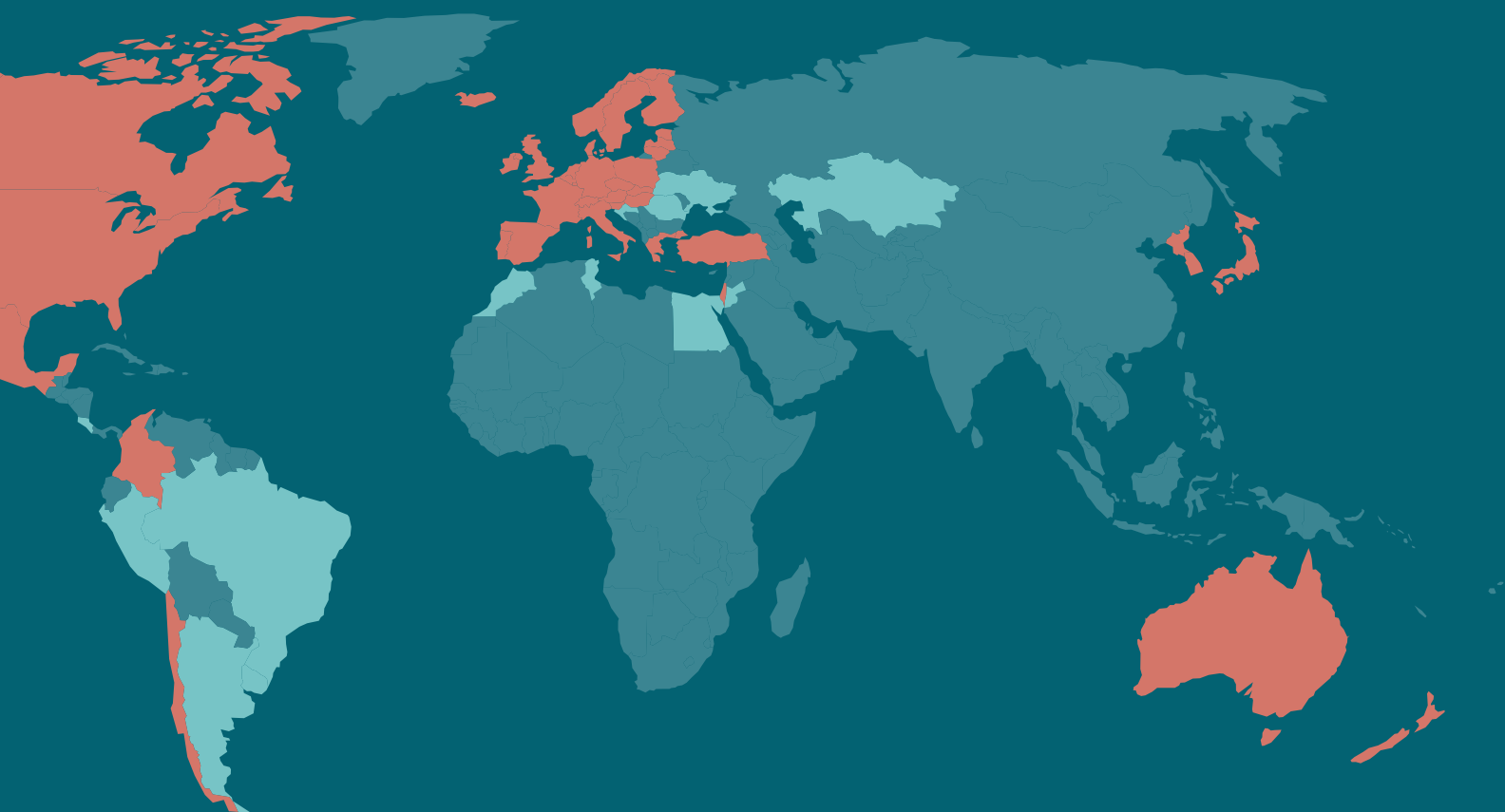
33% av alle fullførte klagesaker har ført til endring av selskapets retningslinjer.

GLOBAL DEKNING

49 stater er tilsluttet Retningslinjene, som dermed omfatter mer enn 70% av utenlandske direkteinvesteringer. Dette synliggjør den store internasjonale rekkevidden for kontaktpunktene.

Siden år 2000 har kontaktpunktene håndtert mer enn 500 saker, knyttet til selskapers aktivitet i over 100 land.

OECD-land med kontaktpunkt

Australia	Island	Slovakia
Østerrike	Irland	Slovenia
Belgia	Israel	Sør-Korea
Canada	Italia	Spania
Chile	Japan	Sverige
Colombia	Latvia	Sveits
Tsjekkia	Litauen	Tyrkia
Danmark	Luxembourg	Storbritannia
Estland	Mexico	USA
Finland	Nederland	
Frankrike	New Zealand	
Tyskland	Norge	
Hellas	Polen	
Ungarn	Portugal	

Tilsluttede land med kontaktpunkt

Argentina
 Brasil
 Costa Rica
 Egypt
 Jordan
 Kasakhstan
 Kroatia
 Marokko
 Peru
 Romania
 Tunis
 Ukraina
 Uruguay

Observatør-land

India
 Kina
 Russland

Kartet er kun veiledende og tar ikke stilling til territoriell status eller suverenitet. 50 land har vedtatt å følge OECDs retningslinjer og er dermed forpliktet til å opprette et nasjonalt kontaktpunkt.

Dette er Kontaktpunktet

Kontaktpunktet for ansvarlig næringsliv er et uavhengig, offentlig ekspertorgan med fire medlemmer.

Kontaktpunktet ledes av lagdommer Frode Elgesem. Medlemmene i Kontaktpunktet oppnevnes av Utenriksdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet, i samarbeid med Arbeids- og sosialdepartementet og Finansdepartementet. De oppnevnes på grunnlag av faglig kompetanse, basert på forslag fra arbeidslivets parter og sivilsamfunnet, representert ved NHO, LO og ForUM for utvikling og miljø.

Kontaktpunktet har et sekretariat som i 2020 besto av tre faste heltidsansatte. Sekretariatet er administrativt underlagt Utenriksdepartementet, men har sitt eget budsjett og er faglig uavhengig av regjeringen.

Sekretariatet og medlemmene driver utstrakt informasjonsarbeid og veiledning overfor norske selskaper og andre interessenter i hvordan de kan oppfylle kravene i OECDs retningslinjer. Sekretariatet forbereder også behandling av enkeltsaker.

Alle OECD-land er forpliktet til å etablere et kontaktpunkt. Organisering av det enkelte kontaktpunkt varierer fra land til land.

Medlemmene

Frode Elgesem

leder, lagdommer i Borgarting Lagmannsrett

Cathrine Dehli

bærekraftsdirektør, Cognite

Gro Granden

spesialrådgiver, LO

Beate Ekeløve-Slydal

politisk rådgiver, Amnesty International

Klagebehandling

Njål Høstmælingen

avdelingsdirektør i Folkehelseinstituttet, leder klagebehandling, som vikar for Kontaktpunktets leder

Ola Mestad

professor dr. juris ved Universitetet i Oslo, leder klagebehandling, som vikar for Kontaktpunktets leder

Sekretariatet

Cathrine Halsaa

sekretariatsleder

Åse Sand

seniorrådgiver

Kristel Tonstad

fagdirektør

Kontaktpunktet har tre hovedoppgaver:

1

Fremme OECDs
retningslinjer og
veilede næringslivet

side 14

2

Behandling av
klagesaker

side 38

3

Internasjonalt
samarbeid

side 48

1

Fremme OECDs retningslinjer og veilede næringslivet

En av Kontaktpunktets viktigste oppgaver er å fremme OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper som et effektivt verktøy for å hindre overtramp.

Retningslinjene er nemlig mer enn fine ord. De utgjør et praktisk verktøy som kan hindre at norske bedrifter trår feil i møtet med mennesker, samfunn og miljø i sin internasjonale virksomhet.

Kontaktpunktet driver utstrakt informasjonsarbeid og veileder norske bedrifter og andre interessenter i hvordan de kan oppfylle kravene i OECDs retningslinjer, blant annet gjennom aktsomhetskurs og sektorspesifikke veiledere.

Aktsomhet er en investering

Ansvarlighet dreier seg ikke om størrelse. Om selskapet er lite, mellomstort eller stort må man forholde seg til risiko, mener Monica Sander.

Tekst: Marianne Alfsen, Felix Media.

Hun er femte generasjon i spissen for Beer Sten, som i over 140 år har satt spor etter seg over hele verden. Fra Rådhuskaia i Oslo, til gamlebyen i Havanna og Montmartre i Paris kan du gå på brostein fra Fredrikstad-bedriften, etablert av Sanders tippoldefar i 1879.

Mest kjent er familiebedriften for en granittleveranse i 1922, til Gustav Vigelandts praktverk Monolitten.

Bærekraft som grunnstein

For Beer Sten – som i dag leverer steinprodukter fra India, Kina, Portugal, Sverige og Norge – er ansvarlighet selve grunnsteinen i løftet om å være «et trygt valg».

– Å opptre ansvarlig handler ikke om du er stor eller liten, men om verdigrunnlag, og for oss helt vanlig forretningsskikk, mener Sander.

Hun har friskt i minne at «næringslivets samfunnsansvar» var noe bedrifter satt markedsavdelingen til å jobbe med, ved siden av forretningsdriften. Den tid er forbi.

– Det er og må være en integrert del av alt vi driver med, sier Sander, og påpeker at Beer Sten tidlig fikk ansvarlighet i ryggmargen.

– Vi reiste ikke til India uten fokus på etikk for 30 år siden. Men den gang var det ikke profesjonalisert.

Sjokkoppvåkning

En opprivende mediekriser ble starten på en mer systematisk tilnærming. I 2007 hevdet en TV-dokumentar at Beer Sten leverte stein produsert av indiske barnearbeidere. Det stemte ikke.

– Men vi hadde ikke dokumentasjon å slå i bordet med. Da vi fikk den, var nyhetens interesse over, forteller Sander.

Siden har Beer Sten bygget et solid system for å evaluere og minimere risiko – og dokumentere hva de finner og hvordan de tar tak.

– Vi har prøvet og feilet oss frem, sier Sander.

I starten festet de lit til tredjepartsrevisjoner. I dag har de tatt større eierskap, og triangulerer informasjon fra mange kilder; som eksterne og interne revisorer, folk på alle nivåer i leverandørkjeden og lokale samarbeidspartnere.

Hovedutfordringene

I Beer Stens leverandørkjede er hovedutfordringen arbeidernes kår, særlig i India og Kina.

– Helse, miljø, sikkerhet og arbeidernes rettigheter er de viktigste risikofaktorene, sier Sander, men påpeker at de har fokus på hele bredden av risikofaktorer, slik de er definert i OECDs retningslinjer.

For faglige rettigheter, som retten til å organisere seg og til å føre kollektive forhandlinger, er situasjonen svært ulik i landene der selskapet opererer. Men policyen er den samme, og kommuniseres ifølge Sander tydelig lokalt:

– Beer Sten er en liten bedrift, men vi arbeider for å fremme arbeidstakerrettigheter og bruke vår påvirkning for å sikre at våre samarbeidspartnere gjør det samme. Våre etiske retningslinjer omtaler

retten til organisering og føre kollektive forhandlinger. De etiske retningslinjer formidles både skriftlig og muntlig til alle våre leverandører, og følges opp jevnlig, også i revisjoner, sier Sander, og legger til:

- Vi har foretatt risikovurderinger om hvor utfordringene er størst, og prioritert innsats i forhold til der vi har innflytelse og kan påvirke for å oppnå forandringer.

Konkret tilnærming

Minst én gang årlig går de seg selv etter sømmene. Fremgangsmåten er basert på revisjonsprinsipper. Først ser de på det store bildet: Hva er de overordnede utfordringene i landet? Har noe endret seg?

- Vi bruker blant annet landprofiler fra Etisk Handel Norge, der vi er medlem, og risikoprofiler fra den internasjonale fagbevegelsen ITUC, forteller Sander.

Neste skritt er å evaluere om identifisert risiko er relevant for produsentene. Hva er status?

Sist, men ikke minst, utarbeider de en handlingsplan som sikrer at det viktigste tas først.

- Utfordringen er å finne informasjon til å stole på, sier Sander.

Beer Sten besøker alle produsenter jevnlig. De forholder seg ikke bare til ledere, men snakker med alt fra steinhoggere til fabrikkansatte på alle nivåer.

- Det blir mindre krevende å skaffe troverdig informasjon når du blir kjent med folk, sier Sander.

Tettere bånd i pandemien

Da koronapandemien rammet, måtte Beer Sten tenke nytt. Resultatet ble, overraskende nok, tettere bånd.

Hovedutfordringen var å sikre at ingen arbeidere gikk på akkord med smittevern og helse i en tid med stor etterspørsel og redusert kapasitet.

Oppfølgingsreiser ble erstattet av digitale møter.

- Det ga enda tettere dialog! Vi snakker med leverandørene flere ganger i uken, og er kommet mye tettere på folk lavere i hierarkiet. På digitale plattformer kan hvem som helst i leverandørkjeden kontakte meg direkte om utfordringer. Via videolink ber vi om spontane omvisninger i fabrikkene. Pandemien rammer oss alle, det har skapt et fellesskap, forteller Sander, og avslutter:

- Aktsomhet er ikke en utgift, men en investering. Det er lønnsomt i et lengre perspektiv. At vi har et godt system, betyr ikke at absolutt alt er ok. Det kan ingen garantere. Men vi vurderer risiko og har et system for å følge opp, der vi jobber langsiktig og kontinuerlig med forbedring. Forankring i ledelsen er avgjørende, og det kan faktisk være enklere i en liten bedrift som vår.

Undersøkelse avslører store mangler

Under halvparten av norske selskaper gjør aktsomhetsvurderinger og kjennskapen til OECDs retningslinjer er lav. Det viser Kontaktpunktets næringslivsundersøkelse, som ble lansert i 2020.

– Resultatene viser at frivillighet ikke er nok til å sikre at norske selskaper følger OECDs retningslinjer og oppfyller myndighetenes forventninger til aktsomhetsvurderinger, sier Frode Elgesem, leder av Kontaktpunktet.

Bare 50 % av bedriftslederne oppgir at selskapet har kartlagt risikoen for negativ påvirkning. Det reelle tallet er trolig lavere da over halvparten har gjort «andre kartlegginger», som ikke faller inn under OECDs definisjon. Bare 16 % oppgir at risikovurdering er gjort i tråd med OECDs retningslinjer for aktsomhetsvurderinger.

– De fleste selskapene kartlegger for få risikofaktorer, sier Elgesem.

Kartlegging av risiko forbundet med klima, miljø og arbeidstakerrettigheter dominerer, mens bare

et fåtall kartlegger faktorer som korrupsjon og menneskerettigheter. Kun 28 % har indikatorer (KPIer) for ansvarlig næringsliv.

– Det er dessuten en stor svakhet at de fleste som kartlegger risiko kun gjør det i egen virksomhet. Bare 4 av 10 kartlegger risiko i leverandørkjeden, slik OECDs retningslinjer krever, påpeker Elgesem.

Generelt er kjennskapen til OECDs retningslinjer lav. Bare 3 av 10 ledere for bedrifter med internasjonal virksomhet har hørt om dem. 7 % sier de har satt seg inn i dem, men kun 2 % sier de kjenner dem godt.

– Undersøkelsen viser at næringslivet har stort behov for veiledning om aktsomhetsvurderinger. Derfor er det viktig at norske myndigheter styrker innsatsen, sier Elgesem.

39%

av selskaper med virksomhet i utlandet ønsker mer veiledning om ansvarlig næringsliv

50%

har skriftlige retningslinjer for ansvarlig næringsliv/bærekraft. Kun 12 % av disse viser til OECDs retningslinjer

50%

gjør en form for aktsomhetsvurdering, kun 40 % av disse gjør det i leverandørkjeden

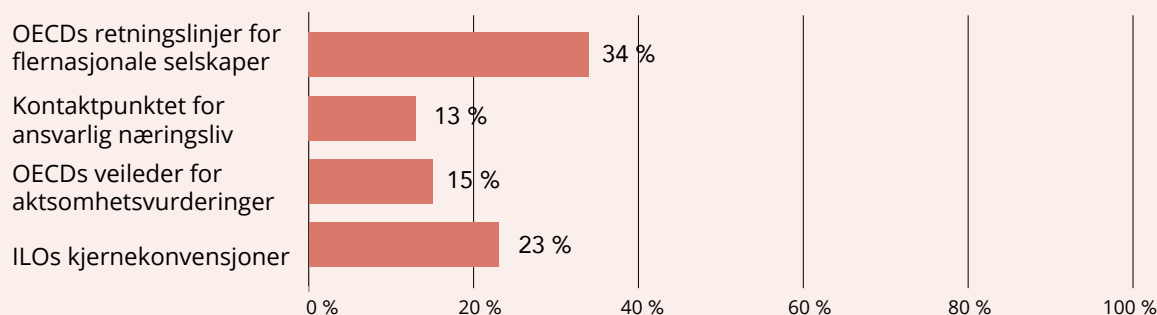
28%

har indikatorer for ansvarlig næringsliv (KPI)

Kjennskap til OECDs retningslinjer og Kontaktpunktet

Utvalget bestod av 600 næringslivsledere i norske bedrifter. 253 av dem jobber internasjonalt, det vil si har eiere, investeringer, produksjon, eksport, egenimport eller import via agenter utenfor Norge. Undersøkelsen ble gjennomført av Sentio.

Hele utvalget:

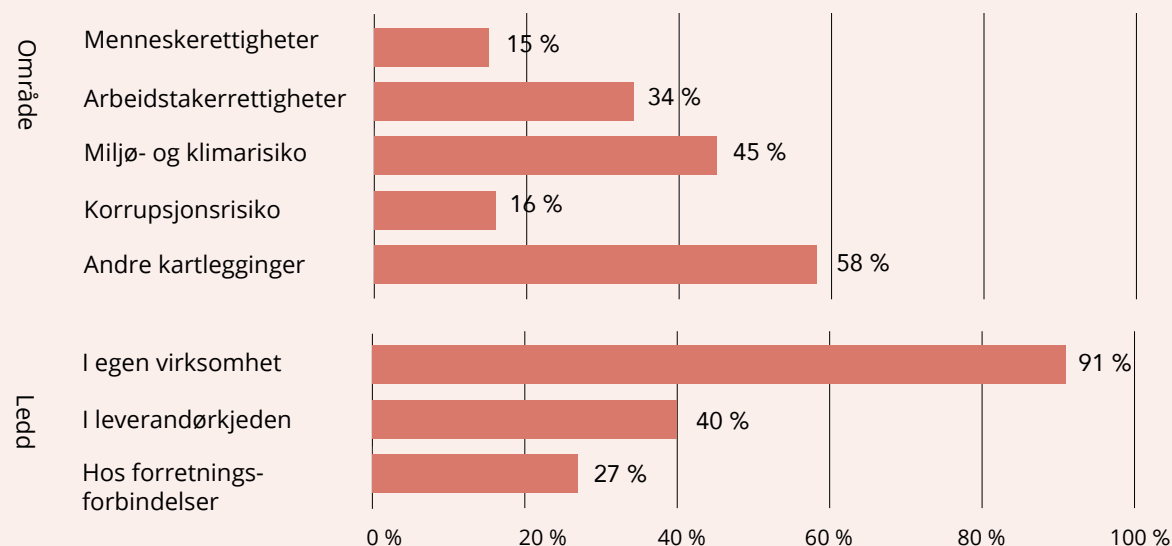
Samlet andel som svarer: • Kjenner dem godt • Har satt meg litt inn i dem • Har kun hørt om dem

Selskaper med virksomhet i utlandet:

Prosentandel	Kjenner dem godt	Har satt meg litt inn i dem	Har kun hørt om dem	Har ikke hørt om dem
OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper	2	7	30	61
Kontaktpunktet for ansvarlig næringsliv	1	2	11	86
OECDs veileder for aktsomhetsvurderinger	2	5	8	85
ILOs kjernekonvensjoner	3	7	14	76

Aktsomhetsvurderinger

På hvilke områder har selskapene som gjør aktsomhetsvurderinger kartlagt risiko?

Seminar om ansvarlig næringsliv:

Er norske selskaper i front?

Kontaktpunktets næringslivsundersøkelse ble lansert med et seminar på Litteraturhuset 23. juni 2020, som også ble streamet. Seminaret ble arrangert i samarbeid med Amnesty International i Norge, som la frem sin egen næringslivsundersøkelse.

«Det er bekymringsverdig at kun syv prosent av bedriftsledere har satt seg inn i OECDs retningslinjer. Det viser at regjeringen har en jobb å gjøre med å tydeliggjøre forventninger om ansvarlig næringsliv til norske bedrifter. Det at 45 prosent av selskapene trenger mer kunnskap for å kartlegge risiko knyttet til mennesker, samfunn og miljø, viser også at vi har en vei å gå.»

Iselin Nybø, næringsminister

«At kun 28 prosent har indikatorer for oppfølging av arbeidet knyttet til miljø og sosiale forhold, viser at norske bedrifter stadig har en lang vei å gå. Vi må opp i ringene skal vi henge med i utviklingen her!»

Cathrine Dehli, bærekraftsdirektør i Cognite og medlem av Kontaktpunktet

«Amnestys næringslivsundersøkelse viser at nærmere halvparten av alle selskapene forteller at de har problemer med å kontrollere leverandørkjeden. Likevel har de stor selvtillit og uttaler at det er liten risiko for at de bryter menneskerettighetene.»

Beate Slydal, politisk rådgiver i Amnesty International Norge og medlem av Kontaktpunktet

«Å gjøre aktsomhetsvurderinger er noe man må gjøre, også i leverandørkjeden. Undersøkelsen viser at det er manglende kunnskap. Myndighetene må gi bedre veiledning, og stille tydelige forventninger om ansvarlig næringsliv og at de følges.»

Julie Lødrup, førstesekretær i LOs politiske ledelse

«Bedriftene opererer i en stadig mer kompleks virkelighet og tar ansvarlighet alvorlig, men undersøkelsen viser at mye gjenstår.»

Tore Myhre, leder for internasjonal avdeling i NHO

«Hydro bruker OECDs hjul for aktsomhetsvurderinger aktivt, en god metode for å kartlegge og håndtere risiko. Vi kan ikke ha full kontroll på leverandørkjeden, men vi kan arbeide med å kartlegge risiko.»

Elise Must, Head of CSR, Norsk Hydro

«Det har vært en gjennomgangstone at norsk næringsliv er best i klassen. Denne undersøkelsen viser at norsk næringsliv møter de samme utfordringene som andre internasjonale aktører.»

Amalie Hilde Tofte, internasjonal rådgiver i Industri Energi

«Det er behov for bedre forståelse for hva det faktisk er å gjøre aktsomhetsvurderinger. Alle selskaper har menneskerettighetsutfordringer. Jo mer vi jobber med det, jo mer oppdager vi og jo vanskeligere blir det. Samtidig er det viktig å avmystifisere arbeidet med aktsomhetsvurderinger.»

Sidsela Nyebak, VP Head of Corporate Responsibility & Sustainability, Statkraft

«Staten som eier stiller tydelige forventninger i eierdialogen om å etterleve OECDs retningslinjer og UNGP, og å gjøre aktsomhetsvurderinger. Åpenhet er viktig, derfor har vi rapportert om dette i årets eierberetning.»

Muriel Bjørseth Hansen, fagdirektør bærekraft, Eierskapsavdelingen, Nærings- og fiskeridepartementet

Annerledesåret 2020

Kontaktpunktet har hatt fokus på å opprettholde og styrke rollen som rådgiver og pådriver i et krevende år. For regjeringen forventer ansvarlig næringsliv også i krisetid.

En av Kontaktpunktets sentrale oppgaver er å veilede norsk næringsliv i hvordan de sikrer en ansvarlig forretningspraksis. Det gjør vi i et normalår med utstrakt utadrettet virksomhet – seminarer og kurs, møter og reiser.

Koronakrisen er selve lakmustesten for bedrifters aktsomhetsarbeid; en ny risikofaktor, som rammet brått og bredt, og utfordret alle områder omfattet av OECDs retningslinjer. Det gjorde at etterspørselen etter råd økte. I Kontaktpunktet har vi derfor gjort en betydelig innsats for å omstille oss, og levere råd og veiledning digitalt.

Kontaktpunktet ble i løpet av året invitert til flere digitale fellesmøter med næringslivsaktører, og ga løpende veiledning til enkeltbedrifter. Kontaktpunktet har også arrangert flere webinarer.

Still krav i krisepakkene

Regjeringen må sikre at koronakrisen ikke blir et tilbakeskritt for bærekraftsagendaen, og bruke muligheten til å gi den et kraftig dytt frem ved å stille krav om ansvarlighet i krisepakkene.

Det var budskapet i et brev til regjeringen i mai 2020, der Kontaktpunktet anmoder om å tydeliggjøre forventninger til at mottakere av krisepakker. Kontaktpunktet mener også det burde få konsekvenser om mottakere av støtten ikke etterlever prinsippene om ansvarlighet, slik de er beskrevet i OECDs retningslinjer.

– Ansvarlighet er en forutsetning for å nå bærekraftsmålene. Nå er det krisetider. Næringslivet er hardt rammet og mange norske bedrifter kjemper for å overleve. I krisetid er prinsippene viktigere enn noensinne, fordi risikoen er større, påpeker Frode Elgesem, leder av Kontaktpunktet.

LO og Forum for utvikling og miljø ga sin tilslutning til Kontaktpunktets anmodning. NHO uttrykte også støtte til Kontaktpunktets oppfordring til regjeringen om at koronakrisen ikke må bli et tilbakeskritt for bærekraftsagendaen og at det må gjøres klart at man har forventninger om ansvarlighet til mottakerne av krisepakkene. Kontaktpunktets anmodning til regjeringen førte ikke fram.

«Vær ikke den som delte ut overskudd til eiere
samtidig som kontrakter med leverandører ble kuttet,
slik at arbeidere i lavkostland ble dyttet ut i ren nød.»

Frode Elgesem, leder av Kontaktpunktet

Webinar:

Ansvarlig næringsliv i koronakrisen

Hvordan skal et ansvarlig næringsliv håndtere koronakrisen? Det var tema for et digitalt dialogmøte i regi av Kontaktpunktet 30. april 2020.

Webinaret tok utgangspunkt i OECDs råd om håndtering av koronakrisen, som ble publisert i april. Et svar på konkrete bekymringer om pandemiens negative innvirkning på arbeidstakeres rettigheter, miljø, menneskerettigheter og alle de andre risikofaktorene OECDs retningslinjer dekker.

Webinaret fokuserte på betydningen av å unngå feilgrep i krisetider, som hefter ved virksomheten når markedet er tilbake i normal drift.

– Selskaper som følger internasjonale OECD-standarder for ansvarlig næringsliv, er bedre rustet til å håndtere risiko og til å trappe opp virksomheten når krisen har lagt seg, påpekte statssekretær Marianne Hagen i Utenriksdepartementet, som innledet arrangementet.

Etter statssekretær Hagens innledning, inviterte leder av Kontaktpunktet, Frode Elgesem, til paneldebatt med representanter fra NHO, LO, Forum for utvikling og miljø og Scatec Solar.

Rundt 100 mennesker fra næringsliv, fagforeninger, myndigheter og det sivile samfunn fulgte webinaret.

Foto: Thorbjørn Helin

«Denne krisen er selve testen for norske bedrifter på om de er levedyktige, om bedriften er et interessant investeringsobjekt, en pålitelig forretningspartner og et interessant sted å jobbe.»

Frode Elgesem, leder for Kontaktpunktet

«Vi vil være tøffe i klypa mot bedrifter som misbruker fellesskapets krisemidler, dersom de ikke opptrer ansvarlig.»

Are Tomasgård, LO-sekretær

«NHO forventer at risiko er noe som alltid må håndteres, og i krisetid mer enn noen gang. OECDs retningslinjer er nødvendige i dette arbeidet.»

Mari Sundli Tveit, områdedirektør politikk, NHO

«Koronakrisen viser at det er behov for lovregulering av aktsomhetsvurderinger og at frivillighet ikke er nok.»

Kathrine Sund-Henriksen, daglig leder, Forum for utvikling og miljø

«En strukturert tilnærming til risikobasert aktsomhetsvurdering er helt avgjørende for lønnsomheten.»

Roar Haugland, konserndirektør, Scatec Solar

Workshop:

Samstemte råd fra staten må til

Virkemiddelapparatet kan i fellesskap løfte innsatsen for ansvarlig næringsliv. Det var tema for en digital workshop.

Staten bidrar med milliarder av kroner gjennom lån, garantier og tilskudd til norsk næringsliv. Handlingsplanen for næringsliv og menneskerettigheter er tydelig på at bedrifter som får støtte også skal få god og samstemt veiledning om ansvarlighet. Men erfaringen er at rådene fra virkemiddelapparatet spriker.

I samarbeid med Nærings- og fiskeridepartementet og Utenriksdepartementet, inviterte Kontaktpunktet derfor statlige aktører til workshop 7. og 8. desember 2020. Blant deltakerne var var sentrale aktører fra GIEK, Eksportkreditt, Norfund, Innovasjon Norge og en rekke representanter fra utenriksstasjonene verden over.

Gjennom innlegg og dialog, konkrete eksempler og casearbeid bidro workshopen til å samkjøre virkemiddelapparatets veiledning – og forankre den i OECDs prinsipper for ansvarlig næringsliv.

DIGITAL WORKSHOP: Leder for Kontaktpunktet, Frode Elgesem (midten), holdt i tømmene gjennom den digitale workshopen.

«Det er regjeringens klare forventning at alle norske selskaper kjenner til og etterlever OECDs retningslinjer og FNs veiledende prinsipper. Det innebærer et ansvar om å utføre aktsomhetsvurderinger for å unngå skade på mennesker, samfunn og miljø.»

Lucie Sunde Eidem, statssekretær i Nærings- og fiskeridepartementet

«Kurset ga GIEK muligheten til å fremheve utfordringer i vår risiko- og transaksjonsbaserte aktsomhetsvurderinger. Bredden i kompetanse hos eksportørene fremhever viktigheten av at virkemiddelapparatet står sammen om å veilede og støtte norske bedrifter til god og ansvarlig næringslivspraksis utenfor Norges grenser.»

Guro Hagen Kristiansen, seniorrådgiver for bærekraft i GIEK

«Kurset satte meg, som representant for Norge, bedre i stand til å være en konstruktiv medspiller og utfordrer på spørsmål om ansvarlighet i Angola, der norske næringsinteresser er betydelige og utfordringene mange.»

Kikkan Marshall Haugen, Norges ambassadør i Angola

19%

skaper med virksomhet i utlandet har fått veiledning i aktsomhet fra det offentlige

Kontaktpunktets næringslivsundersøkelse 2020

Kontaktpunktet er en stemme som blir lyttet til når politikk utformes

Kontaktpunktet ga i 2020 to viktige høringsinnspill til en ny lov og en ny handlingsplan som vil styrke arbeidet med ansvarlig næringsliv.

- Forslag til ny lov om åpenhet i leverandørkjeder, kunnskapsplikt og aktsomhetsvurderinger

Etikkinformasjonsutvalget la 28. desember 2019 frem sin innstilling. Utvalget foreslår en lov som i praksis pålegger selskaper å gjennomføre aktsomhetsvurderinger, offentliggjøre risiko for brudd på menneskerettigheter og tiltak for å minimere risikoen – som bygger på forventningene i OECDs retningslinjer. Målet er blant annet å bidra til bedre arbeidsforhold og respekt for menneskerettigheter i globale leverandørkjeder, i og utenfor Norge.

Kontaktpunktet leverte sitt høringsinnspill våren 2020. Kontaktpunktet mener lovforslaget vil være et viktig skritt i retning av et mer ansvarlig næringsliv.

Kunnskaps- og informasjonsplikten og plikten til å gjøre aktsomhetsvurderinger samsvarer godt med de kjente og innarbeidede standardene for ansvarlig næringsliv som OECDs retningslinjer, UNGP og ILOs kjernekonvensjoner.

- Ny nasjonal handlingsplan for bærekraftsmålene

Kontaktpunktet mener at en handlingsplan for bærekraftsmålene og konkrete tiltak må være tydelig på at et ansvarlig næringsliv er en forutsetning for bærekraftsarbeidet, og være samstemt med regjeringens forventninger.

Handlingsplanen bør derfor være tydelig på at regjeringen forventer at norske selskaper kjenner til og etterlever OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper og FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter, og gjennomfører aktsomhetsvurderinger for å kartlegge risiko for negativ påvirkning på mennesker, samfunn og miljø.

Kontaktpunktet støtter lovforslaget om åpenhet i leverandørkjeder og mener det vil være et viktig skritt i retning av et mer ansvarlig næringsliv.

Kontaktpunktet har gitt innspill til ny nasjonal handlingsplan for bærekraftsmålene.

Økt etterspørsel etter kompetanse

Kontaktpunktet er en etterspurt ekspertinstans for faglige råd om ansvarlig næringsliv og aktsomhetsvurderinger.

Lovforslaget om åpenhet i leverandørkjeder, kunnskapsplikt og aktsomhetsvurderinger har ført til økt etterspørsel etter faglige råd og Kontaktpunktets ekspertise på feltet.

- Kontaktpunktet har i 2020 fått mange konkrete forespørsler fra bedrifter som ønsker å være forberedt på hva loven vil kreve i form av aktsomhetsvurderinger, men også fra næringslivsorganisasjoner og myndigheter som arbeider med lovforslaget.
- Kontaktpunktet har gitt faglige innspill til den tverrdepartementale arbeidsgruppen som arbeider med å følge opp lovforslaget, samt i flere fora

som har drøftet implikasjoner av lovforslaget og OECDs metode for aktsomhetsvurderinger – som Nærings- og fiskeridepartementets kompetanseforum.

Kontaktpunktet har også håndtert en rekke henvendelser om å kvalitetssikre og gi innspill til offentlige dokumenter som omhandler ansvarlig næringsliv. Det har vært en markant økning i etterspørsel etter slike faglige råd, som bidrar til samstemt budskap og forventninger til ansvarlig næringsliv fra det offentlige og andre aktører. Noen eksempler:

- Kontaktpunktet har innledet og bidratt med faglige innspill til relevante kurs for utenriktjenesten.
- Kontaktpunktet har innledet på Innovasjon Norges forberedende møte for næringslivsdelegasjonene som skulle til Kenya.

VIKTIG OVERSETTELSE: Sekretariatet har i 2020 samarbeidet med Arbeids- og sosialdepartementet om oversettelse av ILOs trepartserklæring om grunnleggende prinsipper for flernasjonale selskaper og sosialpolitikk (MNE-erklæringen). Kontaktpunktet innledet om sitt arbeid for den norske ILO-komiteen i desember.

EU, FN og OECD må snakke samme språk

«Grønne» investeringer er avgjørende for å nå bærekraftsmålene. Men hva er grønt nok til å være bærekraftig? Nå utarbeider EU en felles standard.

I 2020 vedtok EU rammeverket for en såkalt taksonomi, med et sett konkrete kriterier som skal gjøre det lettere for investorer å putte penger i reelt bærekraftige prosjekter.

Ved første øyekast kan det se ut som taksonomien bare tar for seg klima- og miljøspørsmål. Men ett av

kriteriene er minstekrav til «sosiale forhold» – det vil si å sikre at aktivitetene er i tråd med OECDs retningslinjer og FNs veiledende prinsipper.

EUs definisjon av hva som er «bærekraftig» omfatter dermed hele bredden av risikofaktorer – fra klima og miljø, til menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter og styringsmessige forhold. Det mener Kontaktpunktet er viktig. Mekanismene som skal regulere markedet og definere rammene for ansvarlig og bærekraftig næringsvirksomhet må snakke samme språk.

Krav til bærekraftig finans

Kilde: Taxonomy: Final report of the EU Technical Expert Group on Sustainable Finance

Kontaktpunktordningen:

Viktig driver for ansvarlig næringsliv

I 20 år har de nasjonale kontaktpunktene bidratt til å sikre oppreising for ofre og rettigheter til arbeidstakere og utsatte grupper. Nå må ordningen styrkes for å møte fremtiden.

I forbindelse med 20-årsjubileet for de nasjonale kontaktpunktene i 2020, lanserte OECD en rapport og et webinar som oppsummerer resultater og muligheter, styrker og svakheter ved ordningen.

– Rapporten viser at kontaktpunktene har oppnådd bemerkelsesverdige resultater i viktige saker, men også at ordningen har store utfordringer, sier Frode Elgesem, leder for Norges kontaktpunkt, som satt i panelet under jubileumswebinaret.

Totalt har 49 kontaktpunkt behandlet over 500 klagesaker i mer enn 100 land.

I følge Trade Union Advisory Committee (TUAC), som også deltok på webinaret, har opp mot tre millioner arbeidstakere dratt nytte av avgjørelser i kontaktpunktene. To av fem klagesaker omhandler organisasjonsfrihet, og har ført til avtaler. Viktige milepæler som ikke kunne oppnås på annen måte.

Business and Industry Advisory Committee (BIAC) uttalte på sin side at kontaktpunktene er unike, fordi de bistår partene med å finne løsninger. Når en

bedrift deltar i en klageprosess, er det ikke et bevis på at de har gjort noe galt, men et tegn på selskapes forpliktelse til endring i retning av ansvarlighet.

Til tross for mange gode resultater, understreker OECDs rapport at mange kontaktpunkt ikke fungerer godt nok.

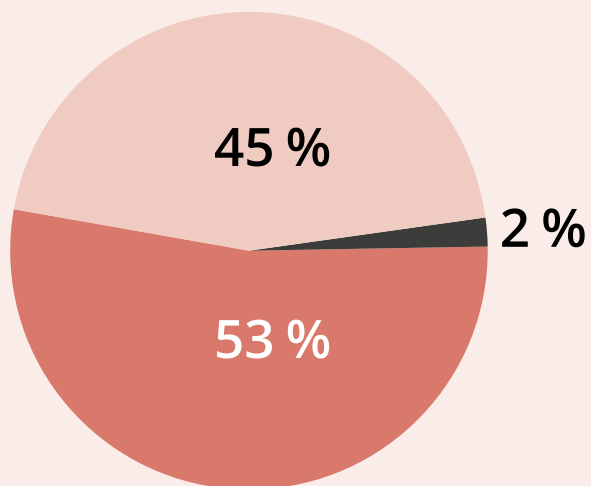
– Kontaktpunktene bør optimalt sett fungere som ekspertorgan for ansvarlig næringsliv. Men det er stort sprik mellom kontaktpunktens kompetanse og ressurser. Det svekker systemet og undergraver prinsippet om like konkurransevilkår for næringslivet, sier Elgesem.

Siden oppstarten av ordningen i 2000 har verden endret seg dramatisk. Kompleksiteten i sakene har økt, med et spekter av temaer som strekker seg fra menneskerettigheter og arbeidstakerrettigheter, via finans og skatt, til miljø og klima.

– Derfor er kontaktpunktens støtte viktigere enn noen gang. I årene fremover kan de bidra vesentlig til å unngå skade på mennesker, klima, miljø og samfunn, og dermed til å nå bærekraftsmålene, mener Elgesem.

OECD påpeker i sin rapport at myndigheter kan og bør investere mer i kontaktpunktene, gjennom å sikre kompetente medarbeidere, nok ressurser og forankring.

Ansatte i kontaktpunktene (2019)

- Kontaktpunkt med minst én fulltidsansatt
- Kontaktpunkt uten egen stab
- Kontaktpunkt med kun deltidsmedarbeidere

OECDs jubileumsrapport kan lastes ned fra Kontaktpunktets nettsider.

RESULTATER: – Rapporten viser at kontaktpunktene har oppnådd bemerkelsesverdige resultater i viktige saker, sier leder i Norges kontaktpunkt, Frode Elgesem. (Foto: Fredrik Naumann/Felix Features)

Et velfungerende kontaktpunkt

Norges kontaktpunkt er blant de mest velfungerende av alle de nasjonale kontaktpunktene, ifølge en evaluering publisert av OECD Watch i 2020.

OECD Watch er et globalt nettverk for det sivile samfunn, der 130 organisasjoner fra 50 land er medlemmer. OECD Watch bistår sivilsamfunnet i å ta klageordningen i bruk ved brudd på OECDs retningslinjer.

I 2020 publiserte OECD Watch en rapport der de sammenligner de på det tidspunktet 49 kontaktpunktene. De konkluderer med at flertallet oppfyller rollen med å fremme retningslinjene, men at mange kommer til kort på områder som er viktige for det sivile samfunn i klagesaker.

For eksempel kontrollerer bare en tredjedel av kontaktpunktene at avtaler mellom klager og selskap følges opp i praksis. Og bare en tredel offentliggjør hvorvidt et selskap har brutt retningslinjene eller ei. I kun fem av på det tidspunktet 49 land får brudd på retningslinjene konkrete konsekvenser for selskapene.

Norges kontaktpunkt kommer godt ut i evalueringen. I klagesaker gir Kontaktpunktet alltid anbefalinger og uttaler hvorvidt selskaper har etterlevd retningslinjene. OECD Watch har noen forslag til forbedringer, blant annet vil Norges kontaktpunkt fremover offentliggjøre vår virksomhetsplan (promotional plan), og tydeliggjøre muligheter for å klage anonymt.

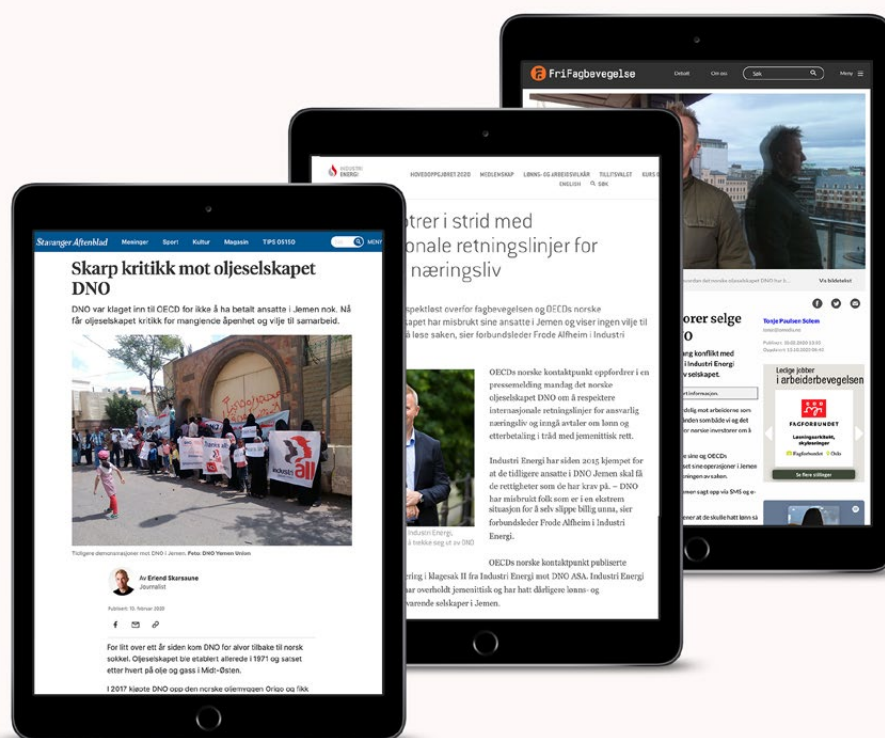
Informasjonsfilm

Kontaktpunktet produserte i 2020 en informasjonsfilm om OECDs retningslinjer, Kontaktpunktets arbeid med klagesaker og regjeringens forventninger til ansvarlig næringsliv.

Medieomtale

Kontaktpunktet jobber også for å fremme OECDs retningslinjer og gjøre avgjørelser som angår norske bedrifter kjent gjennom redaktørstyrte medier, sosiale medier og andre kanaler. I 2020 fikk blant annet avgjørelsen i klagesaken mot DNO medieomtale.

Faksimiler: Stavanger Aftenblad, Industri Energi og Fri Fagbevegelse.

Nyttige verktøy for ulike bransjer

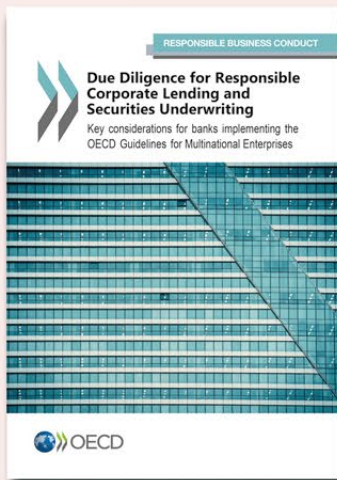
Det er krevende for bedrifter å sette seg inn i forventningene som ligger i retningslinjene. Derfor har OECD utarbeidet sektorveiledere, med praktiske råd tilpasset ulike bransjer.

Veilederne er utarbeidet i samarbeid med sentrale næringslivsaktører og representerer konkrete anbefalinger fra myndighetene i OECD-land. Det gjør dem unike.

Veilederne legger vekt på dialog med interessenter og har et særlig kjønnsperspektiv. Kontaktpunktet fremmer veilederne gjennom seminarer og kurs.

OECDs veileder for aktsomhetsvurderinger er i sin helhet oversatt til norsk. Det finnes også en norsk innføring til veilederen.

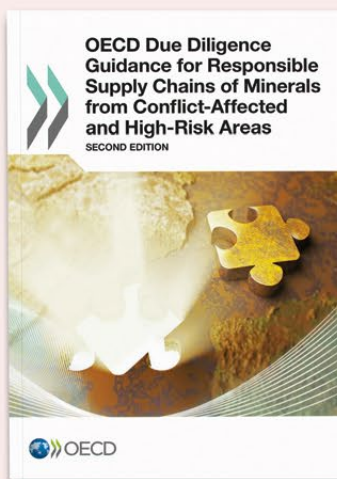
*OECDs veileder for
finanssektoren
– bankers utlånsvirksomhet*

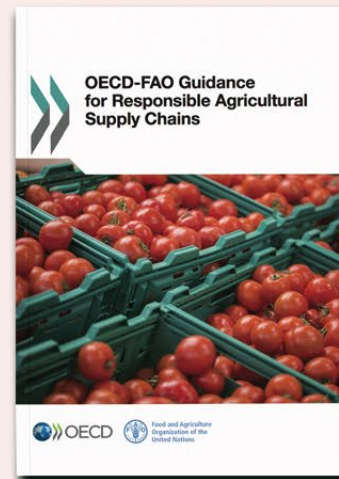
*OECDs veileder for
finanssektoren
– institusjonelle investorer*

*OECDs
veileder
for sko- og klesbransjen*

*OECDs veileder for
ansvarlige leverandørkjeder
for konfliktmineraler*

*OECDs veileder for ansvarlige
leverandørkjeder i landbruks-
og matvaresektoren*

*OECDs
veileder for
god interessentdialog
med berørte parter
i utvinningssektoren*

2

Behandling av klagesaker

OECDs kontaktpunktordning gir enkeltindivider, lokalsamfunn og organisasjoner et sted å klage når de mener flernasjonale selskaper har påvirket mennesker, samfunn og miljø negativt. Det gjør OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper unike. Ingen andre internasjonale instrumenter har en tilsvarende klageordning.

Kontaktpunktet for ansvarlig næringsliv behandler klager mot norske selskaper, der det er påstand om manglende etterlevelse av OECDs retningslinjer.

Klageprosessen er ikke-rettslig. Kontaktpunktet tilbyr veiledning, dialog og mekling mellom partene, og målet er å komme frem til en felles løsning. Saksbehandlingen skal være upartisk, forutsigbar, rettferdig og i tråd med retningslinjene.

Banebrytende klage om klimaendringer

Den første klagen om klimaendringer håndtert av et nasjonalt kontaktpunkt ga banebrytende resultater: Internasjonale banker, som ING, må sette klimamål for utlånsporteføljen, i tråd med Parisavtalen

Tekst: Marianne Alfsen, Felix Media.

I november 2017 tok det nederlandske kontaktpunktet en klagesak til behandling fra Greenpeace Nederland, Oxfam Novib, BankTrack og Milieudefensie. De fire organisasjonene hevdet at ING's investeringer i fossilt drivstoff var i strid med OECDs retningslinjer for ansvarlig næringsliv.

For en internasjonal bank med 57.000 ansatte i 40 land, som ser på seg selv som ledende i klimaspørsmål, kom klagen som en ubehagelig overraskelse.

– Vår første reaksjon var at klagen var urettferdig, minnes Arnaud Cohen Stuart, leder for forretnings-etikk i ING.

Men da klageprosessen først kom i gang, resulterte den i et oppsiktsvekkende partnerskap – og et byks fremover for Parisavtalen fra 2015.

Kjernen i saken

Organisasjonene hevdet at ING «han langt etter» i arbeidet med Parisavtalen, der stater ble enige om å holde den globale oppvarmingen under 2 grader, med et mål om å holde den under 1,5 grader.

Organisasjonene ønsket at ING skulle utvikle en metode for å måle indirekte utslipp, offentliggjøre sitt karbonavtrykk og sette mål for utslippskutt i tråd med 1,5-gradersmålet. Med andre ord: styre utlånsporteføljen mot Parisavtalens mest ambisiøse mål.

– Men det var umulig, siden det ikke fantes noen metodikk eller data for å måle indirekte utslipp fra utlånsporteføljen vår. Ingen kunne gjøre det, sier Cohen Stuart.

Ikke mer kull

Temaet hadde allerede opptatt ING en stund. Siden 2015 har ING jobbet med eksterne aktører for å utvikle en metodikk for å måle og håndtere klimaeffekten av utlånsporteføljen. I forkant av FNs klimakonferanse i 2015 (COP21) kunngjorde ING at de ikke lenger ville gå inn i nye kullprosjekter. Et signal om at de ønsket å være en del av løsningen i Paris. To år senere tok ING et skritt videre og faset ut kull fra porteføljen.

– Finansnæringen har ingen formell rolle i Parisavtalen, siden den bare retter seg mot regjeringer. Men som en del av verdikjeden spiller vi en rolle, understreker Cohen Stuart.

En positiv prosess

– Spørsmålene vi fikk fra de frivillige organisasjonene var rimelige. Og vi hadde allerede diskutert viktigheten av å måle klimaeffekten av utlånsporteføljen vår med organisasjonene, samt vårt forsøk på å finne en nøyaktig metode. Vi ble derfor overrasket over at klagen ble sendt inn til kontaktpunktet, sier Pim Brouwer, juridisk rådgiver i ING.

Da det nederlandske kontaktpunktet tilbød å tilrettelegge for dialog, var det aldri et alternativ å avslå å delta i prosessen.

– Som bank er vi forpliktet til OECDs retningslinjer, og vi respekterer klageordningen og systemet med nasjonale kontaktpunkt, understreker Cohen Stuart.

Pim Brouwer, juridisk rådgiver i ING.

Arnaud Cohen Stuart, leder for forretningsetikk i ING.

Den første responsen ble snart erstattet av en mer konstruktiv tilnærming:

- Følelser bidrar ikke til gode diskusjoner, så vi bestemte oss for å se på dette som en mulighet, legger Brouwer til.

ING-representantene opplevde at de fikk anledning til å legge fram saken, forklare den fra sitt ståsted og dokumentere sin forpliktelse til å bidra til Paris-avtalens mål. En forpliktelse som ble anerkjent i den endelige uttalelsen fra det nederlandske kontaktpunktet.

- Vi fikk hente inn eksterne eksperter som vi kunne bryne oss på, forteller Brouwer.

Ifølge Brouwer endret stemningen rundt bordet seg raskt – fra å være motstandere til at partene sammen kunne fokusere på å finne løsninger.

Et nytt scenario

- Det er aldri dumt å bruke tid sammen og snakke ut om ting. Vi utviklet en gjensidig forståelse av hva som var mulig og ikke mulig, og fikk bedre innsikt i hvordan organisasjonene tenker, sier Cohen Stuart.

Parallelt med klageprosessen fortsatte ING jakten på en metodikk. Det ble gjort noen fremskritt, men all metodikk trenger data. Siden det internasjonale energibyrået (IEA) kun publiserer scenarier basert på «godt under» togradersmålet, finnes det ingen data for 1,5-gradersmålet.

- Vi spurte oss selv: Hvorfor ikke være pådrivere i fellesskap, sier Cohen Stuart.

«Det er aldri dumt å bruke tid sammen og snakke ut om ting»

Arnaud Cohen Stuart

Det var ett av de banebrytende resultatene av prosessen: De frivillige organisasjonene og ING gikk sammen om å påvirke den nederlandske regjeringen til å be IEA utvikle de nødvendige scenariene.

Våren 2021 forventes IEA å publisere et 1,5 graders scenario.

- Hvem vet om det var vår felles innsats som førte til dette, sier Cohen Stuart, og legger til at det var flere aktører som jobbet for det samme.

Den endelige uttalelsen fra det nederlandske kontaktpunktet ble publisert i april 2019. Siden den gang har andre banker sluttet seg til den åpne kilde-kodemethodikken kalt PACTA, utviklet av ING og 2° Investing Initiative (2dii).

- Ved å gjøre metodikken til åpen kildekode, håper vi å hjelpe og inspirere andre banker til å bruke PACTA og bidra til å utvikle den videre, sier Cohen Stuart og Brouwer.

Ti banebrytende klagesaker

Kontaktpunktet ga i 2020 ut et kompendium med ti banebrytende, internasjonale klagesaker. De illustrerer muligheten som ligger i den unike klageordningen.

Samlingen ble lansert 14. desember 2020, for å markere 20-årsjubileet for opprettelsen av de internasjonale OECD-kontaktpunktene. Kompendiet inneholder klagesaker håndtert av ulike nasjonale kontaktpunkt.

– Alle de utvalgte sakene har ført til en form for oppreisning eller erstatning til klager, eller så har kontaktpunktene gitt anbefalinger til selskapene om hvordan å opptre ansvarlig i tråd med retningslinjene, forteller Cathrine Dehli, medlem i Kontaktpunktet.

Et eksempel er klagesaken om rettighetene til tidligere ansatte i det kongolesiske Heineken-selskapet Bralima. Det nederlandske kontaktpunktet bidro til å fremforhandle en avtale som ga de tidligere ansatte erstatning i 2017.

I klagesaken om arbeidsforhold og faglige rettigheter på anleggene som bygges til fotball-VM i Qatar i 2022, fikk det sveitsiske kontaktpunktet FIFA til forhandlingsbordet. Partene inngikk en avtale, som forplikter FIFA til å respektere menneskerettigheter

og til å etablere en klageordning der arbeidstakere kan søke erstatning for krenkelser.

– Vi ser at klager i økende grad involverer investorer, selskaper, datterselskaper eller leverandører og andre forretningsforbindelser spredt over flere land. Dermed involverer de også kontaktpunkt i ulike land, sier Dehli.

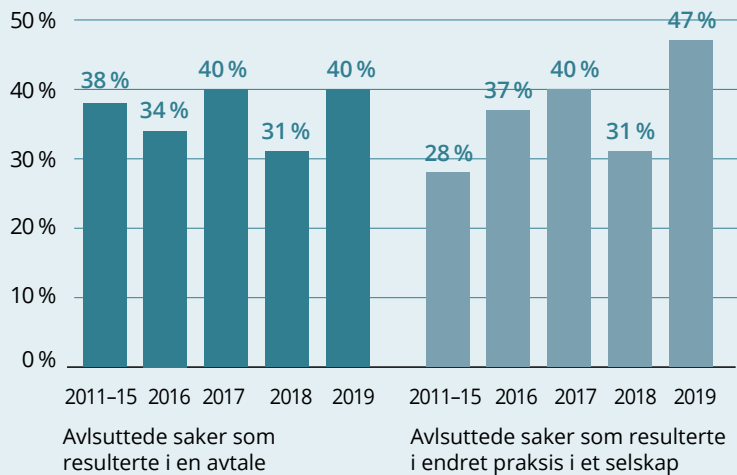
Retningslinjene anbefaler at kontaktpunktene samarbeider om slike klager. Et eksempel var en klage fra 2012 mot det sør-koreanske selskapet Posco i India og to investorer. Deler av klagen gjaldt investeringene til Norges Bank Investment Management (NBIM) – forvalteren av Statens pensjonsfond Utland.

Sluttklæringen fra Norges kontaktpunkt fastslo at OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper også gjelder for finanssektoren, og for minoritetsaksjonærer. Dette ga startskuddet for et arbeid i OECD som resulterte i et veiledningsdokument for ansvarlig forretningsdrift for institusjonelle investorer, utgitt i 2017.

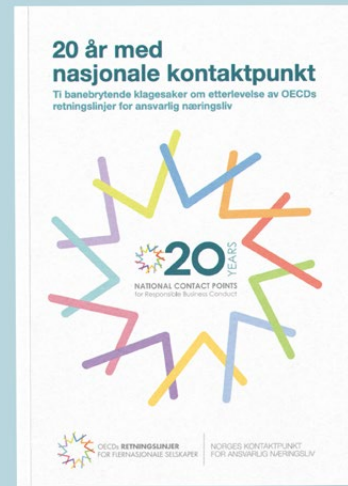
– Det er ingen hemmelighet at det er stor variasjon mellom klagebehandlingen i de ulike kontaktpunktene. Utvalget av saker gir derfor ikke et representativt bilde av hvordan klageordningen faktisk har fungert, men den illustrerer mulighetene som ligger i denne unike klageordningen, påpeker Dehli.

Resultater

Utfall av klagesaker behandlet av nasjonale kontaktpunkt (2011–2019)

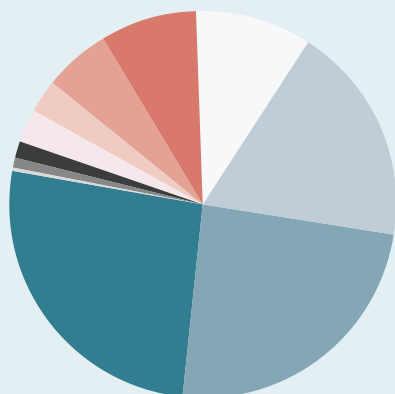

Resultatene presentert i grafen er kumulative. En sak kan være representert i begge grafer.

Klager

Klager behandlet av et nasjonalt kontaktpunkt siden 2011 omfatter følgende temaer:

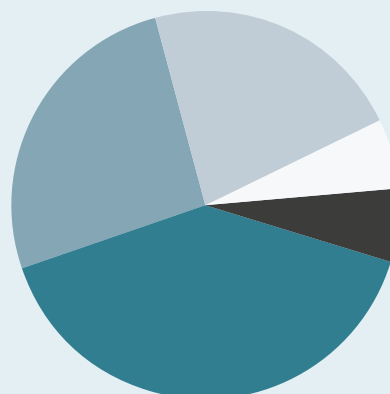

- Konkurranse 1 %
- Skatt 2 %
- Forskning og teknologi 3 %
- Bestikkelser 6 %
- Forbrukerinteresser 6 %
- Prinsippene i retningslinjene 12 %
- Åpenhet 18 %
- Miljø 21 %
- Arbeidstakerrettigheter 40 %
- Generell praksis 53 %
- Menneskerettigheter 57 %

Grafen er hentet herfra: <http://mneguidelines.oecd.org/Flyer-OECD-National-Contact-Points.pdf>

Klagere

De fleste klager meldes inn fra fagforeninger og organisasjoner (2011–2019):

- Sivilsamfunnet (organisasjoner) 40 %
- Fagforeninger 26 %
- Enkelpersoner 22 %
- Fellesklage med flere parter 6 %
- Andre – Næringsliv, Andre interessenter, Myndigheter* 6 %

«Fellesklage» omfatter saker der ulike parter har gått sammen, for eksempel en fagforening og en organisasjon. «Andre interessenter» omfatter klager som ikke passer i de andre kategoriene, for eksempel urfolk.

Kilde: OECD Database of Specific Instances

Klagesaker fra a til å

OECD gir enkeltindivider, lokalsamfunn og organisasjoner et sted å gå når de er bekymret for hvordan flernasjonale selskaper påvirker mennesker, samfunn og miljø. I 2020 hadde Kontaktpunktet fem saker under behandling.

1

Vurdering

Når en klage meldes inn, gjør Kontaktpunktet først en prosessuell vurdering: Angår klagen forhold som er nedfelt i retningslinjene om ansvarlig næringsliv? Har klager grunnlag for å opptre på vegne av de krenkede? Vil behandlingen av klagen bidra til at retningslinjene etterleves?

2

Veiledning

Kontaktpunktet kan gi veiledning i utformingen av klagen, og kan be klageren om ytterligere dokumentasjon og presiseringer. Blant annet skal påstander dokumenteres og relateres til retningslinjene.

Ny, ikke offentliggjort klagesak

Kontaktpunktet ble i mai 2020 involvert i en ny klagesak, mottatt av et annet kontaktpunkt. Klagen involverer kontaktpunkt og selskaper i tre land, og retter seg både mot et selskap og deres investorer.

Norges kontaktpunkt har drøftet hvordan å best samarbeide og håndtere klagen med de involverte kontaktpunktene. Resultatet er at en del av saken skal overføres det norske Kontaktpunktet.

Ikke-rettslig ordning

Klageordningen er ikke-rettslig, men Kontaktpunktet anvender sentrale rettsprinsipper i behandlingen, som kontradiksjon og dokumentasjonskrav.

3

Tilsvar

Det innklagede selskapet får så mulighet til å gi et tilsvar til klagen, som vanligvis deles med klager og publiseres når klagen tas til behandling.

4

Tar stilling

Når uttalelsen fra det innklagede selskapet er mottatt, tar Kontaktpunktet stilling til om de formelle kriteriene er oppfylt og klagen skal behandles.

5

Offentliggjøring

Først når klagen er akseptert for behandling blir den offentliggjort. I denne fasen har ikke Kontaktpunktet tatt stilling til innholdet i klagen.

Klagedatabasen

Lurer du på hva slags saker som klages inn internasjonalt? Alle saker som føres for et nasjonalt kontaktpunkt logges i en åpen database:

<http://mneguidelines.oecd.org/database/>

Dialog

Noe av det første Kontaktpunktet gjør, er å legge til rette for dialog. Målet er at partene gjennom dialog og mekling i regi av Kontaktpunktet får redskapene til selv å løse konflikten. Prosessen skaper også en plattform for å løse fremtidige utfordringer.

The Committee Seeking Justice for Alethankyaw (CSJA) vs Telenor

CSJA klaget i 2019 inn Telenor og datterselskapet Telenor Myanmar. Komiteen hevder at militæret brukte et inaktivt nettverkstårn, eid og driftet av Telenor Myanmar, som utkikkspunkt for å skyte ubevæpnede mennesker fra landsbyen Alethankyaw i delstaten Rakhine i 2017.

CSJA hevder at selskapet ikke gjennomførte tilstrekkelige aktsomhetsvurderinger for å unngå dette, og at Telenors håndtering av saken er i strid med OECDs retningslinjer. Klagen omfatter også andre forhold knyttet til erverv av land og nedstenging av nettet i Myanmar.

Kontaktpunktet besluttet 28. oktober 2020 å behandle klagen. Klager ønsker ikke å delta i en meklingsprosess, og Kontaktpunktet har tilbudt begge parter andre typer bistand – som for eksempel at en tredjepart undersøker saken og/eller å utvikle et mandat for en undersøkelsesrapport i dialog med partene.

Koronasituasjonen har hindret reiser og fysiske møter. Kontaktpunktet har etterstrebet å bruke digitale plattformer for oppnå så god dialog som mulig med partene.

Mekling

Ved behov tilbyr Kontaktpunktet gratis mekling.

Society for Threatened Peoples Switzerland vs sveitsiske BKW Group/Fosen Vind

Norges kontaktpunkt er med som støtte i en klagesak til behandling i Sveits' kontaktpunkt, som berører norske forhold.

Organisasjonen Society for Threatened Peoples Switzerland har klaget inn sveitsiske BKW Group for deres investeringer i konsortiet Nordic Wind Power. Konsortiet har en eierandeler i Fosen Vind, som har etablert vindpark i reinbeiteområder og har møtt motstand fra reindriftssamene.

12. mai 2020 besluttet Sveits' kontaktpunkt å ta saken til behandling. Partene er i gang med dialog og mekling.

Saken omhandler blant annet beløp for erstatning og reiser prinsipielle spørsmål om statens folkerettslige forpliktelser i forhold til urfolk og samers rettigheter.

Norges kontaktpunkt bidrar med informasjon om norske forhold og den pågående rettslige prosessen. Erstatningssaken mellom Fosen Vind og reindriftssamene skal behandles i norsk Høyesterett i 2021. Begge parter har anket avgjørelsen til Høyesterett. Staten har trådt inn som partshjelper til støtte for Fosen Vind.

8

Felleserklæring

Når partene kommer til enighet, nedfelles resultatet i en felleserklæring.

9

Sluttklæring

Dersom partene ikke kommer til enighet, eller ikke vil delta i mekling, avgir Kontaktpunktet en egen sluttklæring, med en vurdering av om retningslinjene er brutt og anbefalinger om veien videre. Dette er riset bak speilet: Den offentlige uttalelsene er Kontaktpunktets sanksjonsmulighet.

KTNC Watch og Workers Support Group vs Total E&P Norge, Total, Equinor, TechnipFMC og Samsung Heavy Industries

Klagesaken ble mottatt i 2019 og involverer virksomheter og kontaktpunkt i Norge, Frankrike, Storbritannia og Sør-Korea.

Klager er to sørkoreanske organisasjoner, KTNC Watch og Workers Support Group. Klager hevder at Total E&P Norge, Total, Equinor, TechnipFMC og Samsung Heavy Industries har brutt OECDs retningslinjer i forbindelse med en alvorlig ulykke under byggingen av en oljeplattform til Martin Linge-feltet på den norske kontinentalsokkelen.

Norges kontaktpunkt leder behandlingen av den europeiske delen av klagen, på vegne av det norske, franske og britiske kontaktpunktet. Sør-Koreas kontaktpunkt ønsker selv å behandle de deler av klagen som angår de koreanske partene.

Saken er kompleks, både i innhold, antall parter og involvering av fire kontaktpunkt.

13. mai 2020 offentliggjorde Kontaktpunktet sin vurdering om å ta klagen til behandling. Status ved utløpet av 2020 var at Kontaktpunktet har tilbudt dialog og mekling, og partene er blitt enige om en mekler.

Koronasituasjonen har hindret reiser og fysiske møter. Kontaktpunktet har etterstrebet å bruke digitale plattformer for oppnå så god dialog som mulig med partene.

Industri Energi vs DNO

I januar 2019 startet Kontaktpunktet behandlingen av fagforbundet Industri Energis klagesak mot oljeselskapet DNO ASA. Klager hevder at DNO ikke har overholdt jemenittisk rett om lønns- og arbeidsvilkår for tidligere ansatte i Jemen, i strid med anbefalingene i OECDs retningslinjer.

På grunn av den krevende situasjonen i borgerkrigsherjede Jemen og DNOs manglende vilje til å delta i opplysningen av saken, har Kontaktpunktet ikke lyktes med å fått klarhet i om DNO har handlet i strid med nasjonal arbeidsrett og dermed i strid med OECDs retningslinjer.

Kontaktpunktet anbefalte i sin sluttklæring 10. februar 2020 at DNO for fremtiden:

- Respekterer klagemekanismen og samarbeider med Kontaktpunktet i god tro.
- Kartlegger hva som er sammenlignbare lønnsforhold i Jemen, og anvender disse.
- Følger opp sitt løfte om å inngå avtaler om lønn og etterbetaling i tråd med jemenittisk rett.

13. mai 2020 offentliggjorde Kontaktpunktet sin vurdering om å ta klagen til behandling. Status ved utløpet av 2020 var at Kontaktpunktet har tilbudt dialog og mekling, og partene er blitt enige om en mekler.

Koronasituasjonen har hindret reiser og fysiske møter. Kontaktpunktet har etterstrebet å bruke digitale plattformer for oppnå så god dialog som mulig med partene.

3

Internasjonalt samarbeid

Den tredje hovedoppgaven til Kontaktpunktet er å samarbeide og dele beste praksis med OECD og de 50 kontaktpunktene i andre land.

Det er avgjørende for tilliten til kontaktpunktordningen at flernasjonale selskaper møter like krav og forventninger, uansett hvilket OECD-land de har røtter i.

Kontaktpunktene har imidlertid ulik organisering, ressurstilgang og status som utfordrer det prinsippet.

Alle gode ting er tre

Skal verden klare å «Build Back Better» etter koronapandemien og nå bærekraftsmålene i 2030, trengs mange nye, arbeidsplasser. Nøkkelen er tett samarbeid mellom arbeidsgivere, arbeidstakere og regjeringer. Men i mange land er trepartssamarbeidet ikke-eksisterende og fagbevegelsen svekket av pandemien.

Tekst: Marianne Alfsen, Felix Media.

Det mener Nina Mjøberg i LO og Henrik Munthe i NHO. Begge representerer Norge i Den internasjonale arbeidsorganisasjonen ILO.

I Norge er trepartssamarbeidet en av grunnpillarene i samfunnet – samarbeidet mellom organisasjonene som representerer arbeidsgivere og arbeidstakere, og staten. Det første LO og NHO gjorde da pandemien stengte Norge var å ringe hverandre. Siden har partene arbeidet tett med regjeringen for å stake ut kursen gjennom krisen. Men i mange land mangler samarbeidsstrukturene, og forholdet mellom partene er preget av fiendtlighet.

Faglige rettigheter rammet

Fagbevegelsen er under press, ifølge den internasjonale sammenslutningen av fagforeninger, ITUC. Sentrale rettigheter, som streikerett og kollektive forhandlinger, undergraves i økende grad.

– Situasjonen har forverret seg under koronapandemien. I flere land har myndighetene utnyttet situasjonen til å fremme tiltak som rammer fagbevegelsen. I mange land har regjeringen ikke villet delta i sosial dialog med partene i arbeidslivet, noe som har bidratt til en lite effektiv bekjempelse av pandemien. Mange arbeidstakere har mistet jobben,

uten tilgang til velferdsordninger eller lønnskompensasjon, er Nina Mjøbergs dystre oppsummering.

Ifølge ILO var nær 8 av 10 arbeidstakere på verdensbasis rammet av pandemien ved inngangen til 2021.

Arbeidstimer tilsvarende 255 millioner fulltidsjobber gikk tapt i 2020 – i praksis redusert arbeidstid og inntekt eller arbeidsledighet for hundretalls millioner mennesker.

Uformell sektor

– Pandemien gjør at det vil ta lengre tid å nå bærekraftsmålene, fordi den forsterker ulikheter. Elefanten i rommet er uformell sektor, som omfatter mer enn 60 % av verdens arbeidstakere. De står uten formelle rettigheter. Pandemien kan skyve flere ut i uformell sektor, mener Mjøberg.

– Derfor er det å legge til rette for jobbskaping i formell sektor avgjørende. Anstendig arbeid, som ILO betegner det, supplerer Henrik Munthe.

– Trepertssamarbeidet nasjonalt er nøkkelen til å skape noe varig, mener Mjøberg.

LO og NHO har lenge samarbeidet med regjeringen om å fremme trepartsløsningen i land som Vietnam, Ghana, Malawi og Tunisia. Mjøberg beskriver

REPRESENTERER NORGE I ILO: Nina Mjøberg er seksjonsleder i LOs internasjonale avdeling. Henrik Munthe er advokat i NHOs avdeling for lønn og tariff, med særskilt ansvar for internasjonale forhold. Begge representerer Norge i ILO: Mjøberg som medlem av Applikasjonskomiteen, som irrettesetter og overvåker land som bryter reglene. Munthe som medlem av ILOs styre. (Foto: Fredrik Naumann/Felix Features)

hvordan LO for eksempel har tatt med seg NHO-representanter i møter i Malawi, for å vise samarbeid i praksis. Det har bidratt til å låse opp dialogen mellom partene.

– Dette arbeidet er viktigere enn noen gang, mener Munthe.

Et svekket ILO

– Partssamarbeidet på internasjonalt nivå, i ILO, har gått dårlig under pandemien. Agendaen blir trangere og samarbeidsmulighetene dårligere når parter fra hele verden skal møtes digitalt. Konsekvensen er at ILO på endel områder ikke klarer å være så ambisiøse som de burde være, sier Munthe.

Den årlige ILO-konferansen og styremøter ble avholdt digitalt, og de viktige uformelle samtalerne «i gangene» gikk tapt.

– Dermed har for eksempel vanskelige spørsmål som om helse-, miljø- og sikkerhet (HMS) skal bli en del av kjernekonvensjonene blitt utsatt, sier Munthe.

Mjøberg legger til at den vingeklippede ILO-konferansen gjør det lettere for land som bryter ILO-konvensjonene, i en tid der fristelsen til å omgå reglene er stor.

– Det er pinlig å måtte svare for seg om brudd på konvensjonen når landene møtes. Presset blir mindre når man ikke må stå ansikt til ansikt, tror Mjøberg.

I hovedavtalen mellom LO og NHO ligger en klar oppfordring om at prinsippene i OECDs retningslinjer legges til grunn av alle bedrifter, både hjemme og ute. ILOs kjernekonvensjoner er en del av retningslinjene.

– Det er viktig at bedriftene også under pandemien følger oppfordringen, sier Henrik Munthe.

«Pandemien gjør at det vil ta lengre tid å nå bærekraftsmålene, fordi den forsterker ulikheter.»

Nina Mjøberg

Et viktig nettverk

De 50 kontaktpunktene støtter og utvikler seg i samarbeid gjennom blant annet minst to årlige nettverksmøter.

Nettverksmøtene er viktige arenaer for erfaringsutveksling, særlig om pågående klagesaker. De er særlig viktige for å sikre bedre koordinering i klagesaker som angår forhold som omfatter flere land og territorier, med mål om likebehandling og dermed like konkurransevilkår for næringslivet.

Normalt møtes kontaktpunktene hos OECD i Paris, men i 2020 ble møtene avholdt digitalt.

OECD har tilrettelagt for digitale fora for utveksling av denne type sentral informasjon. OECD har også utarbeidet en rekke verktøy og maler for kontaktpunktene, for å bidra til mer likebehandling av klagesaker mellom kontaktpunktene.

Det norske kontaktpunktet bidrar aktivt med innspill til disse verktøyene. Kontaktpunktets ansvarlighetskompass er blitt trukket frem av OECD som et nyttig verktøy for bedrifter som ønsker å etterleve retningslinjene.

Bred deltakelse på OECD Global Forum

Fokus på koronakrisen og ansvarlig næringsliv, samt tilgang til oppreisning og erstatning, trakk mer enn 2000 personer fra 130 land til årets heldigitale OECD Global Forum.

Forumet ble arrangert 19. mai og 17. juni. Første dag hadde fokus på koronapandemien og ansvarlig næringsliv. Forumet samlet ledere fra myndigheter, næringsliv, fagforeninger, sivilsamfunn, academia og internasjonale organisasjoner for å diskutere hvordan myndigheter kan bruke standarder for ansvarlig næringsliv for å takle koronakrisen og bygge mer robuste globale leverandørkjeder. Frode Elgesem, leder av Kontaktpunktet, deltok i paneldiskusjon om ikke-juridiske klageordninger.

I anledning 20-årsjubileet for kontaktpunktordningen var andre dag viet tilgang til oppreisning og erstatning, og betydningen av dette i kriser. Forumet fokuserte på dagens landskap av mekanismer for oppreisning og klageadgang og hvordan disse fungerer og utfyller hverandre. OECD-klagemekanismen ble særlig trukket fram og diskutert, både med hensyn til hva man har oppnådd og hvilke utfordringer klagemekanismen har framover.

Foreleste for master-studenter

Frode Elgesem foreleste høsten 2020 om OECD retningslinjer og Kontaktpunktet på masterkurset «Business and Human Rights» ved Universitetet i Bergen.

Kurset er et samarbeid mellom Institutt for sammenliknende politikk, Raftostiftelsen og Institute for Human Rights and Business.

Kurset ser på sammenhengen mellom næringsaktivitet og menneskerettighetsbrudd, og betydningen av internasjonale standarder for å styrke respekten for og beskyttelsen av menneskerettighetene. Kurset har deltakere fra hele verden og ble i 2020 avholdt på Zoom.

Foto: Fredrik Naumann/Felix Features

Samarbeid med kontaktpunktet i Litauen

Beate Ekeløve-Slydal holdt en presentasjon om norske næringslivslederes kunnskap om og etterlevelse av OECDs retningslinjer, på videokonferanse om næringsliv og menneskerettigheter i Vilnius i September 2020. Innlegget var basert på Kontaktpunktets næringslivsundersøkelse.

Ekeløve-Slydal var invitert av Litauens kontaktpunkt, gjennom et nettverk for nordisk-baltiske kontaktpunkt. Kontaktpunktene i denne regionen har siden 2019 etablert et tillitsbasert forum for utveksling av erfaringer og læring av hverandre, og drar nytte av hverandres kompetanse også i eksterne arrangementer. Formålet med denne konferansen var å skape større forståelse for ansvarlig næringsliv blant bedrifter i Litauen.

«Samarbeid mellom kontaktpunktene er nyttig for å utveksle erfaringer og lære av hverandre, hvilket er viktig for å utjevne forskjeller mellom kontaktpunktene og sikre likelydende krav og forventninger til næringslivet internasjonalt.»

Beate Ekeløve-Slydal, Norges kontaktpunkt for ansvarlig næringsliv

Utgitt av:
Kontaktpunktet for ansvarlig næringsliv

Kontakt oss:
oeclnnp@mfa.no

Kontaktpunktet for ansvarlig næringsliv
Postboks 8114 Dep
N-0032 Oslo, Norge
www.ansvarlignæringsliv.no

Offentlige institusjoner kan bestille flere eksemplarer fra:
Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
www.publikasjoner.dep.no

Publikasjonskode: E-1002 B/E
Design: Anagram Design as
Innholdsutvikling og produksjon: Felix Media as
Omslagsfoto: Getty Images
Trykk: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
Utgitt: Mars 2021 – Opplag: 300